

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

КЛИПКА ОЛЕНА РУСЛАНІВНА

УДК 81'255.4:27-31]:[821.111:821.161.2](043.3

**АЛЕГОРИЧНІСТЬ ХРИСТА У ТВОРАХ Л.КЛЯЙВА ЯК ОБ'ЄКТ
ПЕРЕКЛАДУ**

035- Філологія
035.04 Германські мови та
літератури (переклад включно) - англійська

Автореферат
магістерської роботи на здобуття
ступеня магістра філології

Миколаїв – 2019

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Робота виконана на кафедрі теорії та практики перекладу з англійської мови Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Науковий керівник: кандидат філологічних наук, доцент
КУЗЕНКО Галина Миколаївна,
завідуюча кафедри теорії та практики перекладу
з англійської мови, Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Захист відбудеться 27 червня 2019 р. на засіданні атестаційної комісії Чорноморського національного університету імені Петра Могили (54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10).

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Проблема перекладу та інтерпретації художнього тексту в філологічній науці привертає увагу і інтерес мовознавців. Це обумовлено самою природою художнього стилю, яка гармонійно поєднує в собі категорії таких різних суспільних явищ, як мова, література, естетика. Магістерська робота присвячена аналізу мовностилістичних особливостей, зокрема використання алегоричних засобів зображення Христа в творчому доробку К.Льюїса.

Про творчу спадщину К.Льюїса в українському літературознавстві, філології, перекладознавстві написано небагато, якщо не сказати обмаль. До низки причин, що призвели до такого стану речей, належить селективний підхід до вивчення зарубіжних літератур в епоху радянського літературознавства, брак перекладів головних його праць українською мовою, а також прямо чи приховано апологетичний характер його творів, що залишає автора непривабливим, непопулярним, а нерідко й відверто незрозумілим для пересічного сучасного читача. На відміну, у західному світі апологетична, літературно-критична і художня спадщина Льюїса за своїм впливом на формування свідомості людини ХХ ст. прирівнюється до З. Фрейда. Проте, в Україні К.Льюїс залишається розкішшю для окремих дослідників чи шанувальників «екзотичних» постатей англійської літератури.

Семикнижжя Льюїса Хроніки Нарнії, найпопулярніший нині твір цього автора, перекладений 45 мовами і, за останніми даними, розпродане у країнах світу числом понад 100 мільйонів примірників. Донедавна український читач міг ознайомитися з творами Льюїса хіба що в доброму російському перекладі Наталії Трауберг. Низка опублікованих у львівському видавництві «Свічадо» перекладів художньої прози Льюїса – у тому числі переклад Олеся Манька перших чотирьох книжок з нарнійської серії, що вийшли протягом 2001-2004 років, на жаль, не вплинули суттєво на зміну ситуації. Льюїс і надалі залишається в свідомості пересічного українця автором Аліси з Дивокраю, а створені ним образи Аслана чи Люсі так і не змогли стати хрестоматійними героями українського дитячого світу.

Актуальність теми даного дослідження полягає в недостатній вивченості особливостей доробку в контексті використання автором різних мовностилістичних засобів, особливо використання алегоричності образу Христа. Мовностилістичні засоби мови сприяють втіленню авторської інтенції і грають найважливішу роль в художньому творі.

Звідси випливає, що **метою даної роботи** є аналіз алегоричності використання образу Христа в творчому доробку К.Льюїса.

Для розкриття теми необхідно виконати завдання, а саме:

- визначити вплив християнства на життя та творчість К.Льюїса;
- розглянути релігійну проблематику творів письменника;
- проаналізувати стилістичні прийоми й засоби у творах Льюїса Клайва та способи їх відтворення у перекладі;
- розкрити способи відтворення алегорії у творах К. С. Льюїса;
- дослідити алегорії як засіб зображення дійсності та індивідуального стилю письменника;
- провести дослідження образу Бога та Христа в творах письменника та його відтворення в українських перекладах.

Об'єкт дослідження особливості використання алегоричного образу Христа в творчому доробку К. Льюїса.

Предмет дослідження способи відтворення алегорії Христа в українському перекладі.

Методи дослідження зумовлені метою і завданнями цієї роботи. При написанні даної роботи використовувалися наступні методи: метод контекстуального аналізу з метою визначення значущості мовних елементів всіх рівнів, лінгвістичного опису, який застосовується при аналізі художнього тексту.

Структура та обсяг роботи: робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи складає 69 сторінок. Текст роботи становить 63 сторінки. Список використаних джерел містить 62 позиції, з них 41 – іноземною мовою.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

У **Вступі** дається загальна характеристика роботи, обґрунтовується актуальність і наукова новизна обраної теми, аналізується стан її розробки, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет дослідження, його теоретико-методологічні засади, містяться відомості про структуру, зміст й обсяг магістерської роботи.

Перший розділ роботи «**Теоретичні аспекти вивчення зв'язку духовності та християнства у житті та творчості Клайва Льюїса**» містить чотири підрозділи. У підрозділі 1.1. «**Вплив християнства на життя та творчість Льюїса Клайва**» було проведено біографічний аналіз життя та творчості Клайва Льюїса. Також був проведений аналіз впливу християнства на творчий доробок письменника. Були описані головні події в житті Льюїса. Льюїс звертається до невіруючих, які і не знають християнства, і недолюблюють його, для яких Христос – привид минулого, заслуговує такого ставлення, як і будь-який привид - презирливо-ворожий. Книги Льюїса відносяться до древньої традиції християнської апологетики. Ніщо так не далеко від іконопочитання як протестантизм епохи Льюїса - але логіка християнського життя підштовхувала його в цьому напрямку, хоча і не зуміла пробити якийсь перепони, не особистою навіть, але національно-культурної, вкоріненої в століттях іконоборства.

У підрозділі 1.2. «**Релігійна проблематика творів письменника**» описана характеристика творчості Клайва Льюїса. Клайв Стейплз Льюїс написав понад 60 книг, багато з яких дозволили назвати його видатним християнським мислителем 20-го століття. Як нехудожню, так і художню літературу К. С. Льюїса відносять до традиції християнської апологетики. Як автор він цікавий тим, що придбав репутацію великого проповідника 20-го століття, не маючи священного сану, а будучи за професією літературознавцем. Книги К. С. Льюїса ще не набули такої широкої популярності в нашій країні, як в Англії та Сполучених Штатах, де він є одним з культових авторів. Це цілком можна пояснити тим, що у вітчизняній

літературі чимало творів філософсько-релігійної спрямованості довгі роки просто не друкували. К. С. Льюїс в такій же мірі «творець вторинних світів» як і апологет. Можливо, тому широко відому трилогію Дж.Р.Р. Толкієна «Володар кілець», також не позбавлено теологічного підтексту, часто порівнюють з «Хроніками Нарнії» Льюїса за рейтингом популярності, в якому вони постійно «змагаються». Журнал "School Library Journal" провів анонімне опитування читачів, який визначив сто книг, які задали тон двадцятого віку. В першу двадцятку увійшла одна з казок Льюїса - «Лев, Чаклунка і платтяна шафа» . Хоча сюжет казок (пригоди школярів) незвичайний для втілення богословського змісту. Євангелія, фантастичні історії не є винятком в творчості автора і пропонують оригінальне втілення багатьох християнських істин. Знайомому з біблією читачеві історії здадуться багатими впізнаваними образами - біблійними алюзіями, такими як сад Едему, Розп'яття, Воскресіння та інші. І дійсно, «Хроніки Нарнії» - це, як справедливо зазначив літературний критик М.Бейн, - «Божественний план всесвіту, починаючи від її створення і закінчуючи апокаліпсисом». Головний образ казок - образ лева (що втілюється в герої величного лева Аслана) неодноразово зустрічається в Біблії.

У підрозділі 1.3. «Стилістичні прийоми й засоби у творах Льюїса Клайва та способи їх відтворення у перекладі» викладено власний та унікальний стиль письменника, який проявляється у відборі, своєрідності і частотності використання тих чи інших стилістичних засобів. Найпомітнішу роль в стилістичному наповненні тексту, в процесі створення цілісного твору і у втіленні авторської інтенції грають саме лексичні стилістичні засоби. Це обумовлено тим, що в синтаксисі творів автора все ж доводиться залишити лад пропозицій чітким і зрозумілим для дитини, тому менш рідко можна спостерігати наявність синтаксично «Стилізованих» речень.

У підрозділі 1.4. « Способи відтворення алегорії у творах К.С.Льюїса» характеристика творчого доробку письменника. Нарівні з Дж. Толкіном, Р. Далом, Ф. Пулманом, Дж. Роалінг та небагатьма іншими

представниками цієї доби в дитячій, зокрема, фентезійній літературі, К. С. Льюїсу вдалося створити блискучу алегорію не тільки на тогочасну дійсність, суспільство, релігійні погляди та догми, яка викликає неабиякий інтерес у дорослого читача, але й твір, в якому фентезі переплітається з теологією і, водночас, з епічними пригодами, притаманними дитячим книгам. К. С. Льюїс занурюється в уявний світ, відмежовується від реальності, однак йому не вдається втекти від гнітючої дійсності повоєнного часу, від загострених соціальних та ідейно-моральних питань – цикл повістей стає своєрідним збірником коментарів про тодішню дійсність та цивілізацію, а його пропріальні одиниці стають їхнім віддзеркаленням. У творі наявне вічне культурно-універсальне питання боротьби Добра із силами Зла і, хоч доволі часто в літературі жанр фентезі й іменують літературою втечі від реального, письменник створює для своїх персонажів наближені до дійсності конфронтаційні ситуації, змушує їх боротися в ім'я всього Світлого і Доброго і виходити з цих битв переможцями. К. С. Льюїс дуже чітко у поетонімній формі розмежовує персонажів на «добрих» та «злих», а з допомогою мовних засобів атрибутивного плану, що виступають частиною комплексних іменувань, пропонує читачам власну їхню оцінку та характеристику.

Другий розділ роботи « Перекладацький аналіз алегоричності Христа у творах Льюїса Клайва» містить два підрозділи. У підрозділі 2.1. «**Дослідження алегорії як засобу зображення дійсності та індивідуального стилю письменника**» проаналізовано творчий доробок автора та місце алегорії в індивідуальному стилі письменника. Англomовна літературна критика має низку праць, у яких досліджується проблема (не)християнського змісту Льюїсових Хронік. Серед найвідоміших авторів можна назвати передусім Волтера Гупера (найавторитетнішого біографа Льюїса), Пітера Шакля, Марвіна Гінтена, Гедер Копп, Джонатана Роджерса, Майка Беллу, Девіда Даунінга, та інших. Кожен із них пропонує свій ключ до розшифрування Хронік Нарнії. Марвін Гінтен говорить про християнську

символіку образів і подій, Майк Белла розглядає ці історії з огляду на традиції християнського романтизму в англійській літературі, менш досвідчені літературознавці називають Льюїсову книжку великою християнською алегорією, і вони теж мають свої підстави так вважати. Яков Кротов розшифровує великі алегорії-символи в кожній із семи книжок Хронік Нарнії. У першій маємо оповідь про Відкуплення через Розп'яття та про Воскресіння, у другій – про віру в невидимого Христа і довіру до чужої віри, на якій заснована Церква. Третя книга, на думку о. Кротова, передає життя Церкви з її найголовнішою центральною частиною – Євхаристією. У четвертій книжці закована потреба зберігати Божі заповіді, церковний канон незалежно від ступеня їхнього розуміння. П'ята книжка розповідає про поступове відкриття людиною Христа. Шоста оповідь – алегорія творення світу, а сьома оповідає про Друге Пришестя Христа, Страшний Суд і Небесний Єрусалим.

Сам Льюїс, експерт із питань алегорії, дотримувався тої думки, що його книжки не були алегорією, а натомість називав християнські аспекти в них «супозитивними», здогадними, гіпотетичними. Це те, що в сучасній літературі прийнято називати паралельними всесвітами художнього твору. Нарнійська серія не є алегорією ще й тому, що алегорії мають всепокриваючий переносний рівень значення, міцно прив'язаний до прямого рівня значення, а в Льюїсових оповідях є прямий буквальний рівень значень без всепокриваючого переносного рівня, хоча елементи переносних значень, звісно ж, присутні. Популярне непорозуміння, що Хроніки Нарнії – це алегорія, є результатом розщеплення в самій структурі оповідань, викликаного наративом, що охоплює два паралельні всесвіти. Між Нарнією і реальним світом існує багато схожого, однак це лише буквальні маніфестації одного й того самого явища багатьма словами, а не алегоричні абстракції. Наприклад, персонаж Аслан не є алегоричною репрезентацією Христа, а його буквальним втіленням.

У підрозділі 2.2. « Дослідження образу Бога та Христа в творах письменника та його відтворення в українських перекладах» проаналізовано образ Христа в серії книжок «Хроніки Нарнії». Аслан – головний герої серії книг «Хроніки Нарнії», це єдиний персонаж який з’являється в усіх книжках нарніївської серії. Ім’я героя Аслан було запозичене з тюркської мови, яке в перекладі означає «Лев». Аслан це великий, мудрий та чесний лев, який завжди підтримує та допомагає цінними порадами. Він приймав участь у створенні Нарнії та інших вимірів, адже, він син Імператора за морем. Можна з упевненістю сказати, що Аслан не є алегоричною репрезентацією Христа, а його буквальним втіленням. Аслан є прямим проявленням Христа тільки в тілі лева, в паралельному всесвіті. Іншими словами, у Хроніках Нарнії Аслан та Ісус – це один і той самий персонаж у двох різних світах. Навіть автор наголошував на тому, що якби Бог існував у Всесвіті Нарнії то він був би саме сильним та могутнім левом Асланом. « - Аслан – людина?! – якось трохи суворо прорік пан Бобер. – Очевидно, що ні. Я казав вам, що він Король лісу і син Великого Володаря-Що-Живе-За-Морем. Невже ви не знаєте, хто є Королем Звірів? Аслан - Лев... великий Лев».

ВИСНОВКИ

На основі розглянутого та проаналізованого в роботі матеріалу можна зробити висновки:

Творчий здобуток К.Льюїса відноситься до древньої традиції християнської апологетики. Першою серед написаних Льюїсом апологетичних книг стала «Повернення паломника» - щільне наслідування Буньяну. Сім казок про чарівну Нарнії суть все тої ж Євангеліє - або, точніше, євангельського християнства - алегоризованого так, щоб допомагати дітям приходити до Христа. К. Льюїс занурюється в глиб душі, від самих поверхневих рухів і рефлексорних реакцій до серйозного життя, що обороняється від зовнішніх неприємностей, гріха і смерті. Його роздуми - не філософські, чи не наукові, не історичні - а практичні. К. Льюїс писав не

тому, що його розпирали думки, а тому, що він бачив картинки. Казки почалися з настирливо вторгається в думки образу фавна з парасолькою.

К. Льюїса цікавило, в чому причина того, що часто досить складно відчувати до Бога або страждань Христа ті почуття, які, за словами інших, слід розглядати. На його думку, проблема полягає в тому, що зазвичай говорять про обов'язок і це вбиває почуття. Таким чином, Можна виділити наступні особливості втілення християнської світоглядної позиції К.Льюїса в «Хроніках Нарнії»:

- вплетення в сюжетну лінію казок біблійних мотивів і алюзій;
- вибір автором жанру казки, що дозволило задіяти творчий потенціал уяви читачів для звернення до духовних архетипних глибин свідомості;
- широке використання міфологічної символіки різних культур.

«Хроніки Нарнії» представляється унікальною книгою, оскільки автору вдалося відобразити в казках безліч складних філософських понять, звертаючись, перш за все до глибин духовного пристрою людини. Втілюючи мотиви біблійних подій, автор звертається до основних ідей християнства про прощення, каяття; піднімає ряд морально-етичних питань, таких як вірність і зраду, спокуса і цнотливість, індивідуалізація людини і проходження загальним моральним законам і інші. В даній статті була згадана лише частина необмеженого числа ідей і методів їх реалізації в історіях про Нарнію. Унікальна заслуга Льюїса перед розвитком християнської літератури полягає у віднайденні особливої поетики, яка захоплює і передає читачеві якість, смак, відчуття, життя і мислення християнина. У його оповіданнях про Нарнію живе й пульсує всесвіт християнина, який можна продумати і пережити, в якому сам Льюїс почувався як удома й у якому його читач може відчути свій власний дім або принаймні повірити, що туга за домом не є психічною патологією. У цьому Льюїс, на разі, не має собі рівних.

Популярне непорозуміння, що «Хроніки Нарнії» – це алегорія, є результатом розщеплення в самій структурі оповідань, викликаного

нарративом, що охоплює два паралельні всесвіти. Між Нарнією і реальним світом існує багато схожого, однак це лише буквальні маніфестації одного й того самого явища багатьма словами, а не алегоричні абстракції. Наприклад, персонаж Аслан не є алегоричною репрезентацією Христа, а його буквальним втіленням. Аслан є прямим поясненням Христа тільки в тілі лева, в паралельному всесвіті, з таємничим ім'ям, що в перекладі з турецької означає «лев». Іншими словами, у «Хроніках Нарнії» Аслан та Ісус – це один і той самий персонаж у двох різних світах.

АНОТАЦІЯ

Алегоричність Христа у творах Л.Кляйва як об'єкт перекладу. – На правах рукопису.

Магістерська робота на здобуття ступеня магістра філології за спеціальністю 035-Філологія 035.04 Германські мови та літератури (переклад включно) - англійська. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2019.

Актуальність теми даного дослідження полягає в недостатній вивченості особливостей доробку в контексті використання автором різних мовностилістичних засобів, особливо використання алегоричності образу Христа. Мовностилістичні засоби мови сприяють втіленню авторської інтенції і грають найважливішу роль в художньому творі. Метою даної роботи є аналіз алегоричності використання образу Христа в творчому доробку К.Льюїса. Об'єкт дослідження особливості використання алегоричного образу Христа в творчому доробку К. Льюїса. Предмет дослідження способи відтворення алегорії Христа в українському перекладі.

Магістерська робота складається з двох частин. Перший розділ роботи описує вплив християнства на життя та творчість Льюїса Клайва. Книги К. С. Льюїса ще не набули такої широкої популярності в нашій країні, як в Англії та Сполучених Штатах, де він є одним з культових авторів. Це цілком можна пояснити тим, що у вітчизняній літературі чимало творів філософсько-релігійної спрямованості довгі роки просто не друкували. К. С. Льюїса відносять до традиції християнської апологетики. Як автор він цікавий тим, що придбав репутацію великого проповідника 20-го століття, не маючи священного сану, а будучи за професією літературознавцем.

Другий розділ роботи описує дослідження образу Бога та Христа в творах письменника та його відтворення в українських перекладах. Англомовна літературна критика має низку праць, у яких досліджується проблема (не)християнського змісту Льюїсових Хронік. Серед найвідоміших

авторів можна назвати передусім Волтера Гупера (найавторитетнішого біографа Льюїса), Пітера Шакля, Марвіна Гінтена, Гедер Копп, Джонатана Роджерса, Майка Беллу, Девіда Даунінга, та інших. Було б неточно зводити художній прийом Льюїса до алегорії. Хоча він і виріс на алегоричній, «беньянівській літературі», а точніше, як пише о. Кротов, виріс із неї, в цілому він тяжіє більше до поезики Толкіна, аніж до поезики Беньяна.

Льюїс обережно підбирав літературну форму для творення своїх образів. Він любляв давати пораду молодим письменникам писати твори для дітей не заради їхнього задоволення чи розваги, а тому що це «найкраща форма мистецтва для висловлення того, що ви хочете сказати: так, як композитор може написати Марш.

Ключові слова: Клайв Льюїс, Хроніки Нарнії, алегорія, Бог, християнство.

SUMMARY

Alegority of Christ in the works of L. Clive as a translation object. – Manuscript.

The thesis for the Masters Degree in Philology, specialty 035 – Philology 035.04 – German languages and literature (translation included) - English . –Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

Actuality of this study is the lack of knowledge of heritage features in the context of the author of various linguistic-stylistic means, especially the use alehorychnosti image of Christ. The object of the study is the use of the allegorical image of Christ in the creative work of C. Lewis. The subject of research the way of reproduction of the allegory of Christ in the Ukrainian translation.

The given work consists of two chapters. The first chapter of the work is devoted the influence of Christianity on the life and work of Lewis Clive and religious issues of the writer's works. Books by C. S. Lewis have not yet gained such widespread popularity in our country as in England and the United States, where he is one of the religious writers. It is quite possible to explain that in the

domestic literature, many works of philosophical and religious orientation for many years just did not print. C. S. Lewis refers to the tradition of Christian apologetics. As an author, he is interested in the fact that he has acquired the reputation of a great preacher of the 20th century, without having a holy rank, and being a literary specialist.

The second chapter of the work is devoted to research on allegory as a means of depicting reality and individual style of the writer and research into the image of God and Christ in the writings of the writer and his reproduction in Ukrainian translations. English literary criticism has several works in which the problem of the Christian content of the Lewis Chronicles is researched. Among the most prominent authors, Voltaire Guper (the most influential biographer of Lewis), Peter Shackle, Marvin Gintzen, Geder Copp, Jonathan Rogers, Mike Bell, David Downing, and others are among the most famous authors. It would be inaccurate to reduce the artistic reception of Lewis to allegory. Although he grew up in allegorical "benyanivskiy literature", or rather, writes about Krotov, grew up with it, overall it tends more to Tolkien poetics, poetics than to Bunyan.

Lewis carefully selected the literary form for the creation of his images. He loved to give advice to young writers to write works for children not for their pleasure or fun, but because it is «the best form of art to express what you want to say: just as a composer can write a Marsh».

Key words: Clive Lewis, The Chronicles of Narnia, allegory, God, Christianity.